

мовлення. Визначений комунікативний мінімум окреслює наповнення комплексу навчальних матеріалів, а також контролю рівня сформованості комунікативної компетенції у навчально-професійній сфері спілкування.

Ключові слова: професійне мовлення, методичний експеримент, базисна мовленнєва інтенція, комплекс вправ та завдань, формально-мовленнєві операційні, умовно-комунікативні та реально-комунікативні вправи й завдання.

Vasetskaya L. I. Learning model of professional speech foreign students- nonphylologist: methodological experiment.

Article is devoted to the problem of formation the communicative competence of foreign students-nonphylologist in teaching and professional spheres. This article describes the pedagogical experiment, which was based on a model developed by the author methodical training of professional speech. The essence of the proposed learning model is the idea of learning the professional speech basic intentions. Indicated communicative minimum defines the fullness of training materials and the level control of communicative competence formation in educational and professional spheres.

Keywords: professional speech methodological experiment, baseline speech intention, a set of exercises and tasks, formal-verbal operational tasks, conditional- and real-communicative exercises and tasks.

УДК 37.016:[811.111+801.65]

Василенко О. М., Сисоєнко І. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)

МАЛІ ВІРШОВАНІ ФОРМИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено ефективність та доцільність використання віршованих форм на уроках англійської мови. Авторами подано приклади пісень, поради щодо підбору віршованого матеріалу, а також обґрунтовано переваги і доцільність їх використання. У статті також розкрито результати анкетування та роботи з учнями підліткового віку спеціалізованої школи.

Ключові слова: пісня, вірш, активізація пізнавальної діяльності.

Модернізація української школи у ХХІ ст. відбувається досить стрімко і непросто, але разом з тим планомірно. Адже доводиться відмовлятися від усталених стереотипів, виробляти нові принципи шкільної освіти, узгоджувати її зміст і методи. Процес розбудови сучасної української освіти, що здійснюється у відповідності з вимогами Закону України “Про освіту”, Закону України “Про загальну середню освіту”, “Концепції вивчення іноземної мови”, Національної доктрини розвитку освіти України в ХХІ столітті, Державної національної програми “Освіта (Україна ХХІ століття)” та інших документів, передбачає емоційно насичене навчання іноземній мові.

На сучасному етапі ставиться завдання постійного оновлення змісту освіти та навчально-виховного процесу. Він повинен відбуватися відповідно до потреб особистості та індивідуальних можливостей учнів, зростання їхньої самостійності і творчої активності, що має зміцнити демократичні основи громадянського суспільства, прискорити його розвиток. Перед учителями постало завдання формувати й зміцнювати у школярів внутрішні джерела мотивації до навчальної діяльності. До компетенції вчителя англійської мови входить не лише правильна організація діяльності учнів у класі та

розвиток їх комунікативної компетенції, а й пошук різних шляхів стимуляції до вивчення іноземної мови. Тож кожний творчо працюючий учитель постійно шукає відповіді на такі запитання, як наприклад, “Яким чином урізноманітнити процес навчання? Як зробити урок ефективним? Як зацікавити учнів?”.

Проблема використання пісень у навчально-виховному процесі з іноземної мови завжди привертала увагу науковців-дослідників та вчителів-практиків (Є. К. Кондрацька, С. Н. Савина, М. В. Ляховицький, А. А. Миролубова, В. Лобанова, Л. Червинська та ін.) з огляду на навчальний, освітній, розвивальний і виховний потенціал автентичного пісенного матеріалу, а також його мотиваційний й емоційний вплив на особистісний розвиток школяра на будь-якому рівні навчання. Свідченням цього є велика кількість статей, присвячених ролі віршів і пісень у вивченні граматики англійської мови, лексики, як на початковому, так і на подальшому етапі навчання іноземній мові (В. Лобанов, В. Ізмайлов, А. Димент).

Мета цієї статті – обґрунтувати доцільність використання поетичних творів та пісень на заняттях з англійської мови задля підвищення пізнавальної діяльності учнів.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

- 1) вивчити науково-дослідні та дидактичні джерела з даної проблеми;
- 2) розглянути специфіку іноземної пісні, як одного із стимулюючих факторів у навчанні іноземної мови;
- 3) виявити результати використання пісень і віршів на уроках іноземної мови.

Одним із прийомів, що використовується для підвищення пізнавальної діяльності учнів, є використання англомовних пісень на уроках, адже у дітей будь-якого віку підвищений інтерес до популярної музики, особливо до пісень сучасних англійських та американських груп, оскільки вони багато часу приділяють саме прослуховуванню музики і пісень. Запровадження віршовано-пісенного матеріалу на уроках з іноземної мови повністю відповідає вимогам сучасності, коли іноземна мова вивчається в нерозривному зв'язку з культурою країни. З іншого боку, спів пісень і читання віршів є розширенням комунікативної компетенції й творчих здібностей, а так само одним з найефективніших засобів навчання іноземній мові. Емоції та враження, отримані під час прочитання віршів або співу пісень, стають прожитим життєвим досвідом, який перетвориться у знання, що у свою чергу стимулює мотивацію учнів. У сполученні із традиційними уроками англійської мови, уроки, на яких учні намагаються виразити себе, є для них найкращим засобом вивчення мови, тому що до процесу засвоєння тексту додається виразна його інтерпретація й вимова з відповідними інтонаціями.

З. Поленок у своїй статті “Використання пісенного текстового матеріалу на уроках англійської мови” зазначає: “Пісня є унікальним жанром, який поєднує в собі поезію й музику. Використання пісень сприяє створенню вербального та невербального фонду для занять з іноземної мови. Вони здатні викликати сильні емоційні асоціації, пов'язані з людьми, подіями чи місцями, їх можна використовувати для створення сприятливої атмосфери в аудиторії, подачі лексики, ознайомлення з особливостями культури і для виховання особистості” [6, с. 9].

Як зазначають Н. Петровська та Т. Судима, вірш – це один із найбільш ефективних видів фонетичної зарядки, яка широко використовується з учнями та студентами. На матеріалі віршів можна тренувати окремі звуки, інтонацію, наголос і виразне читання [5, с. 2].

Корисним буде використання пісенного та віршованого матеріалу на уроках англійської мови для дітей середнього шкільного віку, оскільки їм властиве постійне прагнення до нового й загадкового. Вони швидко втомлюються, якщо заняття проходить нецікаво та неемоційно. На цьому етапі ефективним є вивчення пісень на різну тематику згідно з матеріалом, що визначений програмою. Для прикладу наведемо пісню “I feel terrible”: “I’ve got a headache. / I’ve got a headache. / I don’t want to go to bed. / I’ve got a

fever. / I've got a fever. / I don't want to do my homework. / I've got a stomachache. / I've got a stomachache. / I don't want to eat my lunch. / I've got a blister. / I've got a blister. / I don't want to see my sister" [1, с. 93]. Її доцільно використовувати під час вивчення теми "У лікаря" ("At the Doctor"), закріплюючи граматичну структуру "I've got...". Повторювання фраз сприяє кращому запам'ятовуванню зазначеного мовленнєвого зразка та нових лексичних одиниць із теми. Вдалим є вибір саме пісенного варіанта, оскільки учням подобається співати та супроводжувати спів жестами й рухами.

Л. Уруська стверджує, що діти цікавляться культурним життям країни, мову якої вони вивчають, тому до кожного важливого англійського свята слід добирати вірші. Так, для прикладу наведемо декілька, які можуть бути використані до дня подяки і хелоуїна.

1. Thanksgiving is only three days away / I'm going out of town on this very special day. / I will visit the other side of family and eat / Dressing and really good turkey meat.

2. Green cats' eyes / In midnight gloom / Fly with the witch / On her ragged broom (Halloween) [4, с. 112; 125].

Зауважимо, що вибір вірша або пісні визначається лексичним та граматичним матеріалом, який вивчається на даному етапі, тематикою тексту підручника, визначними подіями і датами календаря.

Досвід використання різних підручників при вивченні іноземної мови показує, що автори зазвичай використовують набір більш менш вдало підібраних тем, таких, що відображають лексичний і граматичний мінімум. Але, як правило, не до кожної теми у підручниках підібрані пісні. Оскільки традиційне заучування тексту багато вчителів вважають недостатнім, вони використовують музичний і пісенний матеріал, щоб процес навчання був цікавішим і урізноманітненим. Таким чином вдало долається проблема різноманітності знань в учбовій групі, що ускладнює процес вивчення і знижує його ефективність.

За результатами анкетування, проведеного серед учнів шостих класів спеціалізованої школи № 91 м. Києва, було встановлено, що у 80% респондентів не лише підвищився інтерес до вивчення незнайомих граматичних конструкцій, сприйняття яких під супровід музики є доступнішим для дітей, а й підвищилась результативність їх розуміння при виконанні вправ. Пісенний матеріал на уроках сприяв збільшенню засвоєння лексичних одиниць, які знаходились у пасивному вжитку учнів.

Ґрунтуючись на результатах анкетування, можна констатувати той факт, що одноманітність стомлює як дітей, так і дорослих; пісня дає можливість вивчати правила та виконувати вправи, практикувати використання правил та конструкцій мови, запам'ятовувати шаблони та зразки з гарантією довготривалого зберігання у пам'яті. Тобто, підтверджується думка, що співаючи, людина автоматично опановує супrasegmentні засоби організації мови (наголос, ритм, інтонацію, довжину складів тощо), які є доволі важкими для опанування учнями [2, с. 31].

Поезія та пісні підкреслюють ритмічну природу мови. Це особливо важливо для англійської мови, яка є синхронізованою наголосом приблизно на рівні часових проміжків, навіть у поточному розмовному варіанті. Тому спів чи читання вірша спонукає учня до коректного використання просодій (супrasegmentні засоби організації мови), а вивчивши пісню, студент пам'ятатиме і її ритмічну структуру, граматичні конструкції і лексичний матеріал. Пісні містять також інформацію про культурні та історичні аспекти мови, що вивчається. Традиційні пісні з аутентичними текстами підтвердили свою цінність для багатьох поколінь.

Навчання з використанням пісенного матеріалу є ефективним, оскільки пісні допомагають встановити контакт із учнями та зацікавлюють дітей із різними рівнями знань. Загальною метою уроку, на якому вивчається пісня, є ознайомлення з пісенною культурою країни та вдосконалення мовленнєвої компетенції. Вірші й пісні вчать дітей виражати свої почуття й доносити їх до інших, розвивати фантазію й творчі здібності

кожного, привчаючи їх працювати у колективі. Помірне сполучення англійського слова з музикою особливо сильно впливає на емоційний світ дитини, пробуджує думку, уяву, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. Адже, щоб підвищити ефективність процесу навчання іноземній мові, необхідно впливати не тільки на свідомість учнів, але й на їхню емоційну сферу. [4, с. 2]

Вважаємо за необхідне зауважити, що добір пісенного матеріалу залежить від рівня мовленнєвої компетенції, віку та інших особливостей учнів. Якщо виділити початковий, середній та високий рівні знань, то, відповідно, початківцям пропонуються коротенькі пісні повільного темпу, з простою лексикою та синтаксисом, чіткою артикуляцією, простою мелодією. Для середнього рівня підходять складніші пісні, які мають розгалужений словниковий склад, що охоплює навіть деякі ідіоматичні вирази, досить складні граматичні конструкції. Це мають бути пісні із складнішою мелодією. Високий рівень знань учнів передбачає добір пісень з елементами розмовного стилю, якому притаманні переносне значення слів і скорочення, що ускладнює сприйняття лексичних одиниць і граматичних конструкцій.

Сформулюємо методичні переваги пісень у навчанні іноземної мови. Пісні як один з видів мовного спілкування є засобом більш міцного засвоєння й розширення лексичного запасу, тому що включають нові слова й словосполучення. У піснях уже знайома лексика зустрічається в новому контекстуальному оточенні, що допомагає її активізації. У них часто зустрічаються власні імена, географічні назви, реалії країни мови, що вивчається поетичні слова. Це сприяє розвитку в школярів почуття мови, знання її стилістичних особливостей. У піснях краще засвоюються й активізуються граматичні конструкції. Вони написані в сучасному ритмі. Необхідним помічником для учнів є супроводження текстом з пояснювальними коментарями, а також завданнями (мета яких – перевірка розуміння й обговорення змісту). Пісні сприяють удосконалюванню навичок іншомовної вимови, розвитку музичного слуху, естетичному вихованню учнів, згуртуванню колективу, більш повному розкриттю творчих здібностей кожного. Музичні твори стимулюють монологічні й діалогічні висловлення, є основою розвитку мовленнєвої діяльності школярів, сприяють розвитку як підготовленого, так і непідготовленого мовлення. Однак, підбирати пісні необхідно дуже уважно. Вони повинні бути ритмічними і не занадто складними для виконання, а вірші – короткими. Дуже важливо, щоб текст пісень або віршів був викладений літературною англійською мовою з дотриманням мовних норм (правильний порядок слів, узгодження підмета і присудка тощо).

Як приклад, наведемо пісню “If I had a summer..., If I had a song” на слова Пітера Сігера чи “I would if I could” Сімона Гарфункеля, яку можна використовувати для відпрацювання умовних речень другого типу, а саме для закріплення звороту “I’d rather”:

I'd rather be a sparrow than a snail
Yes, I would, is I only could, I surely would.
Away, I'd rather sail away
Like a swan that's here and gone.
A man gets tied up to the ground.
He gives the world its saddest sound,
Its saddest sound.

Як правило, діти з насолодою слухають пісню у виконанні чудового співака, а потім самі долучаються до співу. Красива мелодія, нескладний текст, кількаразове повторення досліджуваної конструкції – і успіх забезпечений.

Важко не погодитися з автором книжки “Англійська граматики у віршах” Б. Я. Лебединською, яка стверджує, що застосовуваний на уроках поетичний текст за своєю ефективністю не тільки не поступається, а й перевершує будь-який прозаїчний текст чи раціонально складену вправу. Ритм, рима, експресивність вірша – усе це сприяє

тренуванню і запам'ятовуванню певного мовного явища.

Наведені нижче римовані структури та креативні вправи можуть бути успішно використані на середньому і старшому ступенях навчання:

а) на етапі презентації нового граматичного явища (в якості ілюстративного матеріалу для формулювання правила його вживання);

б) на етапі формування рецептивних навичок (впізнання тієї чи іншої граматичної форми в іншому контексті);

в) при формуванні продуктивних граматичних навичок говоріння (завдяки вправам на підстановку, трансформацію, розширення структур і комбінування нового граматичного матеріалу з раніше вивченим і засвоєним учнями);

г) як джерело для організації мовної зарядки;

д) як релаксація (для зняття напруги або втоми в середині уроку) або як додатковий матеріал (в кінці уроку, якщо залишилося кілька хвилин до дзвінка).

На превеликий жаль, більшість сучасних педагогів нехтують застосуванням поетичних матеріалів на уроках англійської мови, вважають це недоцільним. Однак, впровадження такого виду роботи на початку заняття є досить продуктивним, оскільки:

- по-перше, підвищує інтерес учнів до вивчення іноземної мови;
- по-друге, сприяє підвищенню продуктивності праці на уроці;
- по-третє, робить школярів активними учасниками навчального процесу, діти перестають бути суб'єктами навчання, переходять у розряд об'єктів.

Як показує досвід, найбільш ефективним є використання віршованих форм при вивченні граматики. Якщо запитати в учнів, що їм не подобається на уроках англійської мови, то, швидше за все, почуємо відповідь – вчити англійську граматику, особливо розгалужену систему часових форм дієслова. Тож кілька повторень однієї і тієї ж граматичної структури на основі виразного тексту вірша чи пісні полегшує її запам'ятовування. Слід зазначити, що добирати відповідний матеріал необхідно до вікових особливостей учнів, щоб не переобтяжувати дітей непотрібною інформацією. Також слід враховувати тенденцію уподобань учнів, зацікавленість певними темами. Якщо це діти молодшого шкільного віку то цілком прийнятним для них буде вивчення тексту з улюбленої казки. Якщо це діти старшого шкільного віку, то і матеріал має відповідати інтересам дітей. Наприклад, уривки із сонетів тощо. При використанні техніки віршування при вивченні іноземної мови, учні розвивають фантазію, образність, асоціативність та оригінальність мислення. Використання поезії допомагає тренувати вимову, вживати знайому для учнів лексику, вивчати слова і вирази та розвивати пам'ять учнів. Так можна привернути увагу учнів до слів, які зовні однакові, а звучать по-різному, опанування англійської граматики у цікавому, творчому контексті розвитку творчого мислення учнів.

В даний час є природним те, що оволодіння іншомовною мовою як засобом спілкування неможливе без знання особливостей культури країни мова якої вивчається. Процес формування комунікативної і лінгвокраїнознавчої компетенції включає в себе навчання не тільки знанням, але також і вмінню правильно "проживати ситуацію" в іноземному оточенні. Мета формування даних компетенцій – здійснення обміну між своєю культурою та культурою суспільства.

Відомо, що пісня є важливим елементом будь-якої мови і тому заслуговує найпильнішої уваги. Крім того, пісня – це прекрасний засіб підвищення інтересу як до країни мова якої вивчається, так і до самої мови, а також ефективний спосіб повторення мовного матеріалу.

Крім того пісня допомагає учням прилучитися до іншомовної культури. Також пісня допомагає згуртуванню групи, оскільки пісню співають хором.

Отже, розглянувши сутність використання поетичних творів на уроках англійської мови, можна зробити висновок, що запропонована методика досить вдало відображає ті

критерії освіти, які вимагають особистісно-орієнтованого навчання, розвитку креативної людини, здатної усвідомлювати й творчо працювати в заданому напрямку.

Використана література:

1. *Волощук У.* Розвиваємо, розум, талант, творчість / У. Волощук // Освітнянське слово. – 2012. – № 19-20.
2. *Гапонова С. В.* Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 1997. – № 4. – С. 71-78.
3. *Гебель С. Ф.* Використання пісні на уроках іноземної мови / С. Ф. Гебель / Іноз. мови в школі. – 2009. – № 5. – С. 28-31
4. *Дьяченко Н. П.* Вірші, римування та пісні як засіб підвищення ефективності уроку англійської мови / Н. П. Дьяченко // Педагогічний вісник. – 2004. – № 3. – С. 30-33.
5. Наукове видання “Сучасні підходи до навчання іноз. мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ. Матеріали II Міжнародної конференції. – Харків, 2012 р. – С. 3-167.
6. *Петровська Н.* Використання віршів та пісень на різних етапах вивчення англійської мови / Н. Петровська, Т. Судима // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 8. – С. 359–365.
7. *Поленок З.* Використання пісенного текстового матеріалу на уроках англійської мови / З. Поленок // Іноземні мови. – 2009. – № 2. – С. 9–11.
8. 170 англійських пісень. Let’s sing and play. 1–11 класи / [упоряд. І. Доценко]. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 152 с.

Василенко О. М., Сисоєнко І. В. Малые стихотворные формы как средство активизации познавательной деятельности учащихся на уроках английского языка.

В статье отражена эффективность и целесообразность использования стихотворных форм на уроках английского языка. Авторы приводят примеры песен, советы по подбору стихотворного материала, а также обосновывают преимущества и целесообразность их использования. В статье также раскрыты результаты анкетирования и работы с учениками подросткового возраста специализированной школы.

Ключевые слова: песня, стих, активизация познавательной деятельности.

Vasilenko O. M., Sisoenko I. V. Small poetic form as a means to enhance the cognitive activity of pupils at English lessons.

The article reflects the effectiveness and appropriateness of the use of poetic forms at English lessons. The authors give examples of songs, tips on selection of poetic material, as well as the benefits and justify the appropriateness of their use. The article also discloses the results of the survey and work with teenage students of the specialized school.

Keywords: songs, poems, activation of cognitive activity.